

ROMÁNIA ÚJ ALKOTMÁNYA

A HIVATALOS LAP 1938 február 27.-i 48. számának díszkiadásában megjelent új alkotmány Románia negyedik alkotmánytörvénye. A Muntenia és Moldova egyesüléséből megszületett egyesült fejedelemségek első alkotmányának a Cuza fejedelem által 1864 május 2.-án kihirdetett Statutum tekinthető, habár ez csak oktrojált alkotmány volt, amihez az ország utólag járult hozzá népszavazás útján. A második alkotmány sokkal alkotmányosabb formák között jött létre, amennyiben azt a képviselőház szavazta meg s bár a szenátus elé sohasem került, 1866 június 30.-án kihirdették és I. Károly fejedelem is erre tett esküt. Az 1866. évi alkotmány a belga alkotmány mintájára készült, amely akkor az európai államok közjogára érezhető befolyást gyakorolt. Néhány módosítástól eltekintve ez az alaptörvény szabályozta a kis Románia államéletét egészen az egyesülésig.

Az első módosítást az 1866-os alkotmány 1879-ben szenvedte. Az 1878. évi berlini kongresszus ugyanis az ország függetlenségét csak abban az esetben volt hajlandó elismerni, ha az alkotmány 7. szakaszát, ami szerint a román állampolgárságot csak keresztények nyerhetik el, megváltoztatják a zsidók érdekében. Ennek megtörténte után csak 1884-ben módosították ismét az alkotmánytörvényt, amikor az időközben királyi címet felvett I. Károly államfői címét és az állam új elnevezését iktatták be, továbbá módosították a sajtóra, választói rendszerre és a hadseregre vonatkozó rendelkezéseket is. A legutolsó módosítás 1917-ben a háború alatt történt, amikor az agrárreform és az általános választójog elvét vették fel az alkotmányba.

A világháború után Basarabia, Bucovina és Transylvania egyesülése folytán, továbbá a békeszerződések következtében szükségessé vált az alkotmány teljes átdolgozása. Ezt a feladatot a Bratianu kormány végezte el – az alkotmány kidolgozását C. Dissescu egyetemi tanárra bízva, akinek a javaslatát mind a két ház megszavazta és Ferdinánd király szentesítése után a hivatalos lap 1923 március 29.-i 282. számában jelent meg Nagyrománia első alkotmánytörvénye. Az új alkotmány a régi alapelveiből átvette a monarchikus államformát és a nemzetszuverenitás elvét, továbbá más intézkedéseket: 52 szakaszt sértetlenül, 27 szakaszon pedig lényegtelen változtatásokat eszközölve. Az újítások közé tartozik a nők egyenjogúsítása, az idegenek honosítása, az altalaj államosítása, a sajtóvétségek feletti ítélkezés, a szenátus összetétele, a törvényhozási tanács, a miniszterek felelőssége és az alkotmányellenes miniszteri rendeletek által okozott károknak

az állam által történő megtérítése, a Semmitőszék illetékessége a törvények alkotmányosságának felülvizsgálására, a közigazgatási bíraskodás létesítése, a nemzetvédelmi tanács, hivatalos nyelv, osztrómaállapot és az alkotmánymódosítással kapcsolatban előírt formaságok. Új rendelkezés továbbá az agrártörvények alkotmányjogi jelleggel való felruházása, a Transylvánián kívüli tartományok erdőinek kisajátítása és a zsidók honosítására vonatkozó dekrétumok megerősítése.

Az 1923. évi alkotmány egy hónap híján tizenöt évig volt életben, amikor a napisajtóból jól ismert körülmények között 1938 február 24.-én az ország képviselőválasztó polgárai népszavazás útján *4,297.581 szavazattal 5.483 ellenében* elfogadták a hivatalos lap február 20.-i számában közzétett alkotmánytervet.

Míg a régi alkotmányról magyar nyelven is kitűnő magyarázatokkal ellátott fordítás áll rendelkezésünkre (Dr. Balogh Arthur és Dr. Szeghő Imre: Románia új alkotmánya, Cluj, 1923 115 l.), addig az új alkotmányt magyarul csak napilapjaink ismertették kivonatosan vagy a szavazást megelőző napok sietségében készített fordítások útján. Feltéve azt, hogy a régi alkotmány főbb intézkedései a tizenöt éves gyakorlat folytán közismertté váltak, az alábbiakban csak annak az ismertetésére kívánunk szorítkozni, amit eddig szakszerűen még román részen sem mutattak ki, hogy miben is különbözik országunk új alkotmánytörvénye a régitől?

AZ ÚJ ALKOTMÁNY először is lényegesen rövidebb a réginél, mert amíg az előbbi 138 szakaszból állott, addig az újnak mindössze 100 szakasza van. Beosztása nagyjában egyezik a régivel, csupán egy új fejezete van, amelyik a románok kötelességeiről intézkedik, a régi alkotmányban ugyanis csak a románok jogairól volt szó és a kötelességek egy része is ide volt beolvasztva. Az egyes fejezetek sorrendjében azonban két helyen is változás állott be, a királyról szóló fejezet ugyanis öt fejezettel előre került közvetlenül az államhatalomról szóló után, a kormány és a miniszterek fejezete pedig két fejezettel előre, a törvényhozó tanács elé.

Az első cím Romániát a régi alkotmányhoz híven nemzeti, egységes és oszthatatlan államnak jelenti ki, melynek területe elidegeníthetetlen s ahova idegen népek nem telepíthetők be. A régi alkotmányban az is benne volt, hogy az ország határai csak törvény útján változtathatók meg (2. szakasz), továbbá, hogy az ország külön törvénybea megállapítandó megyékre és községekre oszlik (4. szakasz). Ez a két intézkedés kimaradt, az első bizonyára politikai megfontolásból, a második pedig az időközben hozott közigazgatási törvények folytán vált feleslegessé.

A második cím „a románok kötelességei és jogai”-ról szól s ezek közül az első fejezetben a kötelességekről van szó. A teljesen új 4. szakasz kimondja, hogy a románok faji eredetre és hitvallásra való tekintet nélkül kötelesek a hazát az életben való szerepük legfontosabb alapjának tekinteni és integritásának függetlenségének, méltóságának megvédésére feláldozni magukat, kö-

telesek munkájukkal erkölcsi emelkedéséhez és gazdasági fellendüléséhez hozzájárulni, a törvények által rájuk rótt közterheknek meggyőződéssel eleget tenni és a közterhekhez szívesen hozzájárulni, amelyek nélkül az állam léte nem lehet biztosítva. Itt nemcsak a köteleességek felsorolása új, hanem új az a meghatározás is, hogy „a románok faji eredetre és hitvallásra való tekintet nélkül”. A régi ott, ahol a kisebbségekre is ki akart térni, „faji eredetre, *nyelvre* és vallásra való tekintet nélkül” beszélt románokról. Az új meghatározást az alkotmány különben csak a köteleességeknél használja, a jogok megadásánál mindig csak általában románokról beszél, amibe azonban alkotmányjogi értelemben a kisebbségi román állampolgárok is beleértendőek. Az 5. szakasz a jogegyenlőség kimondása mellett azt az újabban sokat hangoztatott elvet is alkotmányerőre emeli, mely szerint senkit sem mentesíthet a vallásos hite polgári vagy katonai kötelezettségei alól. Régi a 6. szakasz az osztálykülönbségek eltörléséről, de új a 7., amelyik a kormányforma megváltoztatása, vagyonfelosztás, adómentesítés vagy osztályharc melletti izgatást tiltja meg. Újítást tartalmaz a 8. szakasz is, amikor megtiltja a papoknak, hogy lelki befolyásukat politikai célok szolgálatába állítsák, hogy az egyházi helyiségekben politikai propaganda folyjék, hogy vallási ürüggyel politikai alakulatok létesüljenek és nem hivatalos személyek esküt vegyenek be. A 9. szakasz a régi alkotmányban is lefektetett elvet, hogy tudniillik a kormány beleegyezése nélkül idegen hatalom szolgálatába állott román elveszíti az állampolgárságát, azzal toldja meg, hogy az, *aki bármilyen rövid időre bármilyen tényből kifolyólag idegen védelem alá helyezi magát, szintén elveszíti a román állampolgárságát*. Ez az intézkedés az állampolgársági törvény 36. szakaszának e) pontjában is benne van, de nézetünk szerint nem lehet úgy értelmezni, ahogy azt a volt külügyminiszter tette, aki a zsidók népszövetségi panaszaival kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy a Népszövetséghez való panasztevés idegen hatalom védelme alá helyezkedést jelent és az állampolgárság elvesztésének kockázatával jár.

A románok jogairól szóló fejezet a 10. szakasszal kezdődik, mely e jogokról általánosságban emlékezik meg, nevezetesen felsorolja a lelkiismereti munka- és tanszabadságot, a sajtó-, gyülekezési és egyesülési szabadságot, a következő szakaszok pedig részletesebben kifejtik az ezekből folyó jogokat. Lényegesebb különbség csak a 11. szakasznál van, mely a régi alkotmánytól eltérően, ahol a honosítást a minisztertanács eszközölhette, úgy intézkedik, hogy *honosítás (nataralizálás) csak egyénenként adható meg törvény útján*. Ugyanez a szakasz az állampolgársági törvény szerint felsorolja a honosítás egyéb módjait is: a házasságot, román állampolgártól való születést és elismerést. Érdekes újítást tartalmaz az új alkotmány a halálbüntetésre vonatkozóan. A régi alkotmány szerint a halálbüntetést csak a katonai büntetőtörvénykönyvben előírt esetekben és háború idején lehet felújítani, az új pedig a 15. szakaszban még hozzáteszi, hogy *a minisztertanács elrendelheti békeidőben is a halálbüntetés alkalmazását* a király, a ki-

rályi család tagjai, idegen államfők és az állam magas tisztségeit viselők ellen elkövetett merényletek esetében, ha azok hivatásuk gyakorlásával kapcsolatos okból történtek, valamint rablógyilkosság és politikai gyilkosság büntetéseképpen. A magántulajdon ezután is sérthetetlen marad és kisajátítás csak közcélra történhet előzetes és igazságos kártérítés mellett, az új alkotmány azonban a régítől eltérően megengedi, hogy hazaárulás és közpénzek elsikkasztása esetében kivételesen a *vagyonelkobozás büntetését* is alkalmazzák. (16. szakasz 2. bekezdés.) Az altalaj kincsei továbbra is az állam tulajdonába tartoznak, kiaknázás esetében a föld tulajdonosát legalább 50%-os részesedés illeti (17. szakasz).

A lelkiismereti szabadság, az orthodox egyház uralkodó és a görög katolikus egyháznak a többiek között elsőbbségi helyzete változatlan marad (19. szakasz) s újítást csak a *kötelező egyházi házasság elrendelése* hoz, ami minden esetben a polgári házasság megkötése után történik (20. szakasz). A tanszabadságnál a 21. szakasz azt az újabb korlátozást hozza, hogy az nem lehet ellenében „az állam érdekeivel”, a 22. szakasz pedig a véleménynyilvánítási és sajtószabadságot csak általában ismeri el és nem sorolja fel a régi alkotmány részletes intézkedéseit arra vonatkozóan, hogy cenzúra nem rendelhető el, lapok nem szüntethetők be, továbbá milyen a felelősség a nem rendszeresen megjelenő sajtótermékeknél és a sajtóvétségeknél milyen bíróság illetékes. A levéltitok megőrzése alól csak az igazságszolgáltatás tehet kivételt (23. szakasz) és továbbra is fennmarad a gyülekezési (24. szakasz) és egyesülési szabadság (26. szakasz), valamint a kérvényezési jog (24. szakasz). A 27. szakasz a kisebbségek szempontjából igen fontos intézkedést tartalmaz, amikor kimondja, hogy „csak román állampolgárok viselhetnek polgári és katonai közhivatalokat és tisztségeket, *figyelembe véve a román nemzet többségi és államalkotó jellegét*” (1. bekezdés). A régi alkotmány a jogok tekintetében mindig csak általában beszélt románokról, faji nyelvi vagy vallási különbség nélkül, itt mutatkozik először a jogok tekintetében a többségi nemzet szembeállítását az ország más népeivel vagy polgáraival. Az idegenek (nem román állampolgárok) csak kivételesen foglalhatnak el állami hivatalokat, egyébként az élet és vagyon védelmére vonatkozó általános intézkedések reájuk is alkalmazást nyernek, csak falusi ingatlant nem szerezhetnek, illetve ennek csak ellenértékére tarthatnak igényt (2–4. bekezdés).

A törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalomról szóló cím alatt néhány árnyalati eltérést találunk, amennyiben a 30. szakasz *expressis verbis* kimondja, hogy a király az államfő; a 31. szakasz szerint a régítől eltérően a törvényhozó hatalmat a király gyakorolja a nemzeti képviselő útján; az az intézkedés a régi alkotmányból, hogy minden törvényhez a törvényhozás három ágának hozzájárulása szükséges (király, kamara, szenátus) kimaradt, valamint az is, hogy a törvényeket a három közül bármelyik kezdeményezheti s e helyett a 31. szakasz 7. bekezdése a kezdeményezést a királyra bízza, a két ház pedig csak az állam általános

érdekét szolgáló törvényjavaslatokat tehet. Kimarad a régi alkotmányból az az intézkedés is, hogy a megyei és községi érdekeket a megfelelő tanácsok az alkotmány elvei szerint szabályozzák.

A királyi ház örökösödési szabályai csak annyi változást szenvednek, hogy ha a királynak nincsen törvényes örököse, ő maga jelölhet ki magának örökös, a régi alkotmány szerint bármelyik, az új szerint valamelyik *nyugateurópai* uralkodó családból (35. szakasz). Megváltoztak azonban a régenstanácsra vonatkozó intézkedések. Az új alkotmány szerint ugyanis a király életében a kiskorú trónörökös mellé nem tanácsot, hanem egy *régenst és két helyettest* nevezhet ki s ugyanígy jár el a két ház is, ha a király kiskorú utódot hagyva úgy halna el, hogy régenst nem nevezett volna ki. A régens halála esetében helyét az idősebb helyettes foglalja először el (40. szakasz). Ha a király uralkodásra képtelenné válik, a régi alkotmány szerint a törvényhozó testületek azonnal régenstanácsot választanak, az új szerint a trónörökös következik s csak annak hiányában választja meg a két ház a minisztertanács előterjesztésére a régenst és helyetteseit (41. szakasz). A király személye sérthetetlen és az általa kibocsátott iratokért az azt ellenjegyző miniszter felelős, amihez az új alkotmány még hozzáteszi hogy a király által kiadott írásbeli intézkedések közül csak a miniszterelnök kinevezését nem ellenjegyzí más miniszter (44. szakasz).

Lényeges változáson mentek keresztül *Őfelségének* a törvényhozó testületekkel kapcsolatos jogai. A régi alkotmány szerint a képviselőház és a szenátus, ha előbb össze nem hívta a király őket, minden év október 15.-én hivatalból összeül s az ülészak tartama öt hónap. A parlamentet a király nyitja meg trónbeszéddel s ugyanő zárja is be, sőt feloszlathatja a két házat, de a feloszlatási dekrétumban benne kell foglaltatnia a választó testület összehívásának, ami három hónapon belül kell, hogy megtörténjék. A parlament megnyitását elhalasztani legfeljebb egy hónappal lehet, azon túl csak a két ház beleegyezésével halaszthatók el az ülések (régí alkotmány 90. szakasz). Az új alkotmány szerint a királynak *egy évben csak egyszer kell összehívnia a törvényhozó testületeket*. A király *mind a két házat, vagy csak egyiket is feloszlathatja*, de a feloszlatási dekrétumnak a választó testület és új parlament összehívását is tartalmaznia kell, hogy mikorra, azt nem határozza meg az alkotmány. A király *elhalaszthatja a parlament üléseit s ezek hivatalból csak egy év múlva kell, hogy összeüljenek*. (45. szakasz).

Őfelsége egyéb jogai közül, melyeket a 46. szakasz sorol fel, új a 7. bekezdés, mely szerint, amikor a parlament nincs együtt, a király *törvényerejű dekrétumokat hozhat*, amelyeket azonban a legközelebbi ülészakon a két ház jóváhagyásának kell alávetni, míg a régi alkotmány szerint a király csak a törvények végrehajtásához szükséges szabályzatokat (regulament) készíthetett, anélkül, hogy a törvényeket módosíthatta, felfüggeszthette, vagy valakit mentesíthetett volna alóluk (88. szakasz, 8. bekezdés). Ujítást tartalmaz a 9. bekezdés, mely szerint a király

hadat izenhet és békét köthet, a 12., mely követek kiküldésére ad felhatalmazást neki, továbbá a 14. bekezdés, amelynek értelmében Őfelsége *politikai és katonai szerződéseket köthet* a parlament megkérdezése nélkül. Kimaradt viszont a régi alkotmányból a 91. szakasz, mely szerint a királynak nincsen egyéb hatalma, mint amit neki az alkotmány ad.

A törvényhozó testület tagjainak az új alkotmány szerint esküt kell tenniök (48. szakasz), mandátumaik igazolását pedig nem a parlament, amint eddig volt, hanem a *Semmitőszék* végzi (50. szakasz). A képviselők és szenátorok nem lehetnek olyan vállalatoknál igazgatósági tagok, amelyek az állammal, megyével, vagy községgel szerződéses viszonyban állanak (53. szakasz). A parlamentre vonatkozó általános intézkedések közül az új alkotmány nem vette át a régieknek a következő intézkedéseit: ha valamelyik képviselőt ülészakon kívül letartóztattak, csak a megfelelő ház legközelebbi ülészakán történő jóváhagyás után lehet ellene az eljárást folytatni; az egyik ház nem ülésezhet akkor, amikor a másiknak nincs ülészaka; katonaság csak a ház beleegyezésével helyezhető el a parlament kapuja elé.

A képviselőházat az új alkotmány teljesen újjászervezi. Az aktív választójoghoz szükséges *korhatárt 21 évről 30-ra emeli fel s a választóknak e mellett földműves és kézműves, kereskedő és iparos vagy intellektuális foglalkozásúaknak kell lenniök*. A választás ezután is titkos és kötelező lesz, de az általános, egyenlő, közvetlen szavazásról és a kisebbség képviseletéről, amiket a régi alkotmány előírt, nem szól az új alkotmány s ehelyett az *egyéni választókerületek elvét* állítja fel, amelyeknek a különböző foglalkozási ágak képviseletét kell biztosítaniok. Új választótörvény fogja megállapítani a kerületeket, a férfiak és nőknek a választójog elnyeréséhez szükséges kellékeit, az érdemtelenégi és összeférhetlenségi eseteket, a szavazás lefolyását, a választások szabadságának biztosítását és a képviselők számát. A képviselőházat eddig négy évre választották, ezután a mandátumok *hat évre* fognak szólni (61. szakasz). A passzív választójog, vagyis a választhatóság feltételei közül *a korhatárt 25-ről 30 évre emelték fel és a jelöltől azt is megkövetelik, hogy a felsorolt foglalkozások valamelyikét űzze* (62. szakasz).

A szenátus a régi alkotmány szerint választott és jogszerinti szenátorokból állott, az előbbieket az ország negyven éven felüli választói, a megyei és községi tanácsosok, a kereskedelmi ipar-, munka- és mezőgazdasági kamarák választói, továbbá az egyetemi tanárok választották, a jogszerintieket az alkotmány sorolta fel. Az új alkotmány értelmében háromféle, mégpedig *király által kinevezett, jogszerinti és választott szenátorok* lesznek, ez utóbbiakat kötelező, titkos szavazással kerületenként az állam testületeinek tagjai fogják megválasztani a választótörvény által megállapítandó számban és feltételek mellett s ugyancsak ez a törvény fogja megállapítani a férfiak és nők aktív és passzív szenátorválasztási jogát. A kinevezett szenátorok aránya a választottak számának fele (63. szakasz). A szenátusnak jogszerinti tagjai a trónörökös,

miután 18. életévét betöltötte, a régi alkotmányban tett ama megszorítás nélkül, hogy csak 25 éves korának betöltése után szavazhat, *a királyi család nagykorú hercegei*, az ország patriarkája és metropolitái, az orthodox és görög katolikus egyház püspökei, az állam által elismert és 203.000-nél nagyobb lélekszámmal rendelkező egyházak egy-egy püspöke, továbbá azok, *akiknek jogszerinti szenátorsága az új alkotmány kihirdetéséig elismertetett*. A régi alkotmányban felsorolt jogszerinti szenátorok hosszú és bonyolult sorát az új alkotmány mellözi, anélkül, amint láttuk, hogy ezáltal szerzett jogokat sértene meg. A jogszerinti szenátorok mandátuma tisztségük elvesztésével egyidejűleg szűnik meg. A kinevezett és választott szenátorok mandátuma *kilenc évre* szól (régén ez is csak négy évre terjedt). A választott szenátorokat azonban az eskütételtől számított *három évenként* sorshúzás útján egy harmadonként megújítják oly módon, hogy a kisorsoltak helyébe újakat választanak (64. szakasz).

A kormány és a miniszterekről szóló fejezet annyi újítást tartalmaz, hogy az alminisztereket is a kormány tagjai között sorolja fel. Ennél lényegbevágóbb újítás, hogy a miniszterek csak a királynak tartoznak politikai felelősséggel, s így a végrehajtó hatalom a törvényhozó hatalomtól bizonyos függetlenségre tesz szert (65. szakasz). Az is fontos újítás, hogy *hogy miniszter csak az lehet, aki legalább három nemzedék óta román* s ez alól csak a volt miniszterek képeznek kivételt (67. szakasz). A 69. szakasz szerint azok az alminiszterek is részt vehetnek a parlament ülésein, akik nem képviselők vagy szenátorok, a 70. szakasz pedig a volt igazságügyminisztereknek megtiltja, hogy távozásuk után egy évig ügyvédi gyakorlatot folytassanak (6. bekezdés), a volt minisztereket pedig eltiltja attól, hogy távozásuk után olyan vállalatoknál igazgatósági tagságot vállaljanak, amelyekkel az utolsó három évben szerződést kötöttek (7. bekezdés). Kimarad viszont az új alkotmányból az az intézkedés, mely szerint a király rendeletére nem lehet valamilyik minisztert felelőssége alól mentesíteni, úgyszintén az is, amelyik szerint a minisztereket az állam magánjogi felelősség alá vonhatja olyan esetekben, amikor valamely miniszteri intézkedés folytán az általa sérelmet szenvedett magánfél az államtól kér kártérítést (régí alkotmány 99, új alkotmány 71. szakasz).

A törvényhozó tanács továbbra is szervezeti törvénye alapján működik, a bírói hatalomról szóló fejezet fontos újítása viszont *az esküdtsek megszűnése* (73. szakasz 3. bekezdés) és a bírói elmozdíthatatlanság ügyében hat hónapon belül beígért új törvény, addig a fegyelmi büntetéseket királyi dekrétum útján fogják alkalmazni (76. szakasz). A közigazgatási bíráskodásnál az új alkotmány csak az alapelveket szögezi le, egyebekben hivatkozik az arról szóló törvényre (78. szakasz). A megyék és községeknél az új alkotmány szintén csak a meglévő törvényekre hivatkozik és elhagyja a régi alkotmánynak a decentralizációra vonatkozó elvi kijelentését, valamint a közigazgatási választásokra vonatkozó intézkedéseket (79. szakasz).

A pénzügyekről szóló címből kimaradt a régi alkotmánynak

az a szakasza, mely szerint megyei és községi terhet csak az illető tanács hozzájárulásával lehet kiróni és gyökeres újítást tartalmaz a 83. szakasz, amikor *a költségvetést mind a két ház elé utalja*, mivel eddig a költségvetést csak a képviselőház tárgyalta és szavazta meg (83. szakasz). A 84. szakasz harmadik és negyedik bekezdése a miniszterelnökség mellett az összes közhivatal számadásainak felülvizsgálására hivatott szervet létesít, a 87. szakasz pedig a közpénzek elsikkasztását bünténynek jelenti ki.

A hadsereg szervezete nem változik, csak a felső honvédelmi tanácsról nem tesz említést az új alkotmány. Az alkotmány revíziója azonban a régi alkotmánytörvénytől eltérő módon történik, amennyiben az csak *a király kezdeményezésére és a törvényhozó testületek előzetes meghallgatása alapján* történhetik, amelyek a módosítandó szakaszokat is megjelölik. A parlament megkeresése trónbeszéd útján történik s a két ház együttes ülésen a szenátus elnökének elnökle mellett *kétharmad, többséggel* határoz. Az eredményt egy külön bizottság közli Ófelségével, melyet a két ház elnökei vezetnek. Az új alkotmányszakaszokat a két ház külön-külön kétharmad többséggel szavazza meg (97. szakasz).

Az utolsó fejezet átmeneti és végső intézkedéseket tartalmaz. Ezek szerint az agrárreform folytán nyert földekre vonatkozóan új tulajdonosaiknak szerzett jogaik vannak s a régi alkotmány 131. szakaszában megjelölt agrártörvényszakaszok továbbra is alkotmányjellegűek maradnak; a 133. szakasz által ratifikált rendelettörvények (zsidók honosítása) útján szerzett politikai jogok is tiszteletben tartatnak. Az 1923. évi alkotmány, valamint az új alkotmánnyal ellentétes törvények, rendeletek, szabályzatok és intézkedések az új alkotmány kihirdetésével hatályukat veszítik s az összes törvényeket felül fogják vizsgálni, a törvénykezés egységesítése és az új alkotmánnyal való összhangba hozataluk érdekében. Bűnügyekben az esküdtszék mindaddig életben marad, amíg a II. Carol büntetőtörvénykönyvet és a bűnvádi perrendtartást az új alkotmány 73. szakaszával összhangba hozzák. A törvényhozó testületek összehívásáig az összes dekrétumok ratifikálás nélkül is törvényerővel bírnak. A királyi család statútuma alkotmányjellegű és csak az alkotmány módosítására előírt formák betartásával változtatható meg (98. szakasz). A törvényhozó testületek megválasztása a 98. szakasz értelmében meghozandó dekrétum alapján fog megtörténni s ez a dekrétum is alkotmányjellegű lesz, melyet csak kétharmad többséggel lehet megváltoztatni. A 100. és egyben utolsó szakasz az új alkotmánynak népszavazás útján történő elfogadásáról intézkedik, ami e tanulmány kezdetén közölt eredménnyel meg is történt.

AZ ÚJ ALKOTMÁNY alapelvei, amint a fentiekből is kiténik, az államalkotó román nemzet elsőbbsége, az állampolgári kötelességek külön felsorakoztatása, a királyi jogkör kiterjesztése, a kormánynak a parlamenttől való függetlensége, a képviselőháznak foglalkozások szerinti érdekképviseleti testületté való átalakítása, a szenátorok egy részének kinevezése, a közélet politika-

mentesítése, a politikai merénylők, államrend elleni izgatók és közpénzek elsikkasztóinak súlyosabb büntetése, a vallásos jellegű politikai mozgalmak eltiltása s ugyanakkor az egyházak tekintélyének emelése a kötelező egyházi esküvő elrendelésével, a közintézmények vagyonkezelésének fokozottabb ellenőrzése és az agrárreform eredményeinek biztosítása. Az új államberendezkedéssel természetesen a nemzeti kisebbségek helyzete is módosul s a kisebbségi jogok más fogalmazást nyernek. Az új alkotmány szavazás alá bocsátásával kapcsolatban kiadott királyi szózat hangsúlyozta, hogy „az új alkotmány egyenlő jogokat biztosít minden más fajú nemzetségnek, mely az egyesült Románia földjén évszázadok óta él.” Ez a mondat többet ígér, mint amennyi a régi alkotmányban volt, mert ott csak kisebbséghez tartozó egyénekről volt szó, a királyi kijelentés azonban a kisebbségeket közületeknek látszik elismerni, igaz, hogy csak az őslakó kisebbségeket, de ez alatt természetesen elsősorban a magyarok értendők. Az alkotmány szövegében erre a feltevésre nem találunk biztos támpontot, hacsak nem következtetünk a 27 szakaszból, mely többségi román nemzetről beszél, „a contrario”, arra, hogy ahol többségi nemzetről van szó, ott nemcsak kisebbségi egyéneknek, hanem kisebbségi nemzetnek is kell lennie. Egyebekben az új alkotmány, a régi nyomán, a kisebbségeknek is egyaránt biztosítja az emberi és állampolgári jogokat, bár azt, hogy e jogok fajra és vallásra való tekintet nélkül minden román állampolgárt megilletnek, csak a törvény előtti egyenlőségénél hangsúlyozza ki (5. szakasz) s a többi jognál csak általában románokról beszél. Alkotmányjogi értelemben azonban románok alatt román állampolgárok értendők s bizonyára minden nem román anyanyelvű román állampolgár várakozással tekint a jövő felé.

DR. MIKÓ IMRE.